

Ziua Academiei – 2024*

Acad. Ioan-Aurel Pop

Președintele Academiei Române

Academia Română, instituție fondată la 1 aprilie 1866, a fost de la începuturile ei erudită (savantă), enciclopedică, națională, activă în societate. Azi sărbătorim 158 de ani de la înființare.

A fost **națională**, adică reprezentativă pentru cultura din întreg spațiul românesc. Conform decretului de înființare, cei 21 de membri fondatori erau personalități marcante din România de atunci și din teritoriile românești aflate sub stăpânirea imperiilor străine: habsburgic (Transilvania, Banat, Maramureș, Bucovina), țarist (Basarabia) și otoman (din rândul românilor din Peninsula Balcanică). A fost **erudită** (savantă) fiindcă i-a primit în rândurile sale pe cei mai cultivați oameni, mai instruiți, mai învățați, deopotrivă la nivelul specialității și al culturii generale. A fost **enciclopedică**, fiindcă a primit în rândurile sale specialiști în diferite domenii ale cunoașterii, gata să colaboreze pentru progresul științei. A fost **activă social**, fiindcă i s-a cerut de la început de către comunitatea românilor să fie o prezență vie în viața publică. În acest sens, Academia și-a asumat rolul de consa-

crare a valorilor intelectuale de prim rang, de coordonatoare a științelor și artelor și de factor de echilibru în funcționarea și dezvoltarea României.

În 1879 „Societatea Academică Română” a fost declarată, printr-o lege specială, „institut național”, sub numele de Academia Română – „persoană morală și independentă în toate lucrările, de orice natură” –, denumire ce s-a menținut apoi neîntrerupt până astăzi; doar în perioada 1948-1989 ea a primit, pe lângă denumirea de „Academie”, și numele statului român, figurând astfel ca „Academia Republicii Populare Române” (în intervalul 1948-1965) și „Academia Republicii Socialiste România” (în perioada 1965-1989); din 1990 a revenit la denumirea ei firească, tradițională, de Academia Română.

Pe când Academia Română avea peste o jumătate de secol de viață, România întregită abia se naștea. Atunci, într-o ședință solemnă a instituției noastre, la 14 mai 1919, Nicolae Iorga remarcă marea schimbare, pregătită și împlinită și de către Academie: „Pentru întâia oară, membrii

* Alocuțiune rostită la sesiunea aniversară „Ziua Academiei Române – 158 de ani” (4 aprilie 2024, Aula Academiei Române)

Academiei Române care vin să participe la lucrările ei, închinată în cea mai mare parte cunoașterii limbii și trecutului românesc, n-au de trecut granița [...]. Când urmașii își vor închipui România Mare, cum zugravii vechi înfățișează fundațiunile sfinte de pe vremuri, purtate pe mâinile ctitorilor, la dreapta va sta, în locul domnului ziditor, regele Ferdinand I, șef de oaste biruitoare; la stânga însă, unde apare în smerite haine mohorâte vlădica pregătitor, sfătuitor și consacrat, cerem un loc, cerem acest loc din stânga pentru cărturarul român, propovăduitor neobosit, de-a lungul secolelor, al unității naționale”. Academia Română întruchipează astfel prototipul „cărturarului român” – elogiata de Iorga – și se află între acele câteva instituții de căpătâi care au ctitorit România. De aceea, marele istoric socotea Academia drept o „fundațiune sfântă”, aidoma unei biserici.

Academia Română a cunoscut, asemenea tuturor instituțiilor de cultură ale țării, vitregiile regimului comunist totalitar, ale cărui ingerințe s-au făcut simțite din plin. Astfel, au fost excluși din Academie 114 membri titulari, corespondenți și de onoare, considerați, datorită gândirii, operei și convingerilor lor politice, drept neadaptabili noilor orientări ale culturii și ostili regimului comunist. Epurări s-au făcut și în rândurile cercetătorilor din institutele Academiei. Totodată, proprietățile Academiei au fost și ele supuse naționalizării. Ulterior, Academia a fost depozdată, adesea fără formele legale elementare, de fundații, de unele colecții de documente, monede, piese arheologice și opere de artă, transferate abuziv altor instituții și recuperate parțial după 1989.

Academia Română este o alcătuire omească și, prin urmare, ea are toate calitățile și

defectele unor asemenea creații imperfecte. Cu toate acestea, Academia Română are și a avut în toată existența ei o anumită unicatitate, bazată pe independența spiritului creator al elitei intelectuale de cel mai înalt nivel, elită pe care o reunește sub cupola ei.

Academia conservă tradiția bună (de aceea, ea este „conservatoare”), dar se adaptează și noului. Mileniul al treilea îndeamnă la o reorganizare a instituției, după reguli potrivite erei digitale. Probabil că s-ar cuveni să nu mai funcționăm în cadrul a 14 „secții”, ci a patru-cinci clase sau departamente, după grupurile mari de științe (discipline). Vom face acest lucru în urma unor discuții din Adunarea generală, a unor consultări cu academiile de ramură și cu Academia de Științe a Moldovei. Colaborarea cu Academia din dreapta Prutului a devenit acum un cuvânt de ordine. Vom face ca în viitor majoritatea activităților noastre să se desfășoare împreună cu ai noștri colegi de la Chișinău. De la cele două academii, românii așteaptă foarte mult.

În fața acestui copleșitor rol istoric al Academiei noastre, jucat de peste un secol și jumătate, conducerea Academiei ar trebui să funcționeze de la sine, luând exemple din trecutul glorios al instituției. Strategia Academiei noastre este marcată nu numai în toate actele oficiale cu putere de lege sau de regulament, ci și în menirea sa istorică, în toate înfăptuirile sale din perioadele de libertate, egalitate, frăție și democrație, succedate de la 1866 încoace. Prin urmare, instituția are în sine marea forță intelectuală și morală de a funcționa după rânduială, după cutumă, după tradiție și după exigențele timpului nostru.

La mulți ani!